

Prentbriefkaart van de Emmastraat uit het archief van Ruud Poortier.

Geschiedenis Emmastraat staat op papier 'Het was geen elitestraat ondanks de dominee en de arts'

Hij dacht dat het 'een paar A4'tjes zouden worden', maar in werkelijkheid rolde er een boek van 108 pagina's uit. Ruud Poortier (64) beschreef de geschiedenis van zijn straat, de Emmastraat in Rijswijk. Op 11 oktober wordt het eerste exemplaar in Museum Rijswijk uitgereikt.

Door Klaas-Jan Droppert

Op een straatbarbecue vorig jaar juli is het idee geboren. Bewoners vroegen zich af wat de geschiedenis van de meer dan honderd jaar oude Emmastraat was. Ruud Poortier, oud-leraar Nederlands en -conrector op het Christelijk Lyceum Delft en archivaris van de Oude Kerk in Rijswijk, beloofde het uit te zoeken. "Dat heeft me uiteindelijk meer dan een jaar gekost. En ik ben veel interessante dingen tegengekomen. Maar of de straat heel bijzonder is, weet ik niet. Dan zou ik ook de geschiedenis van de Willemstraat of de Julianastraat moeten onderzoeken".

Voor het boek 'Emmastraat, Rijswijk. Ongeveer honderd jaar straatgeschiedenis' deed hij niet alleen onderzoek in de archieven. "Ik heb ook veel bewoners en voormalige bewoners gesproken. Sommige huizen zijn al generaties in bezit van één familie en er wonen nog steeds mensen die hier zeventig jaar geleden ook woonden. Dan is het vrij gemakkelijk om aan de informatie van zeventig of tachtig jaar geleden te komen".

In zijn onderzoek naar de straat, waarvan in 1904 de eerste woningen tussen de Haagweg en de Willemstraat werden gebouwd en tien jaar later de rest volgde, richt Poortier zich vooral op zijn bewoners. "Ik had het ook over de bouwstijl kunnen hebben, maar daarvan heb ik weinig verstand. Het is in ieder geval een mix van Jugendstil en art nouveau. De Emmastraat was geen elitestraat, hoewel de dominee, de dokter en gezagvoerders op de grote vaart er woonden. Maar tijdens (vanwege de ontruiming voor de Atlantikwall) en na de Tweede Wereldoorlog (woningnood in Nederland) zijn er ook gezinnen vanuit Den Haag in de Emmastraat ondergebracht. Nu is dat nauwelijks voor te stellen, maar toen zaten er drie gezinnen in een woning".

Verraden

Op nummer 3 werd ooit de PvdA in Rijswijk opgericht, maar dat is niet de meest ingrijpende gebeurtenis geweest. Dat was het verraad van een Joods gezin. "Er woonden ook NSB'ers in de straat, maar de familie Van Praagh is 'van buitenaf' verraden. In 1943 zijn vader en moeder weggevoerd naar Auschwitz en daar om-

gekomen. De zoon, die nota bene verkering met een verzetsstrijdster had, is naar Frankrijk gevlucht, daar opgepakt en eveneens in Auschwitz omgekomen. De dochter, die in Bergen-Belsen heeft gezeten, heeft het overleefd. Met haar dochter heb ik contact gehad. Zij had nog veel foto's van het gezin. Dat is toch tamelijk uniek".

Maar niet alleen de schaduwzijde van de straat, die in kinderboekenschrijver Dolf Verroen zijn bekendste bewoner heeft gehad, wordt besproken. "Nee hoor, het gaat ook over een man die de ballen van kinderen lek prikte. Was in de jaren vijftig. Bleek een heel aardige man te zijn. Maar hij was alleen bang dat zijn auto, als een van de eerste in de straat, beschadigd zou raken. En ook weinigen weten dat in het pand van De Vries Elektro vroeger de uitgeverij V.A. Kramers heeft gezeten. De 'Tarzan'-serie en de 'Rode Pimpernel' zijn bijvoorbeeld van hun hand. In het licht van de wereldgeschiedenis stelt het natuurlijk niets voor, maar het is wel aardig om dat te vermelden".

Op zondag 11 oktober wordt het boek, deel 29 in de reeks van Stichting Historische Projecten Rijswijk, in Museum Rijswijk gepresenteerd.

En dan ligt de geschiedenis van de Willemstraat of de Julianastraat natuurlijk te wachten. "Nou, voorlopig even niet", zegt Poortier. "Ik heb vorige week de teksten van mijn nieuwe boek over het cartularium van de Oude Kerk doorgestuurd. Dat boek verschijnt in januari. En vorig jaar ben ik gepromoveerd op de bekende Rijswijkse dichter Hendrik Tollens. Het is nu wel even mooi geweest".

'Emmastraat, Rijswijk. Ongeveer honderd jaar straatgeschiedenis'. ISBN: 978-90-78689-27-0. Stichting Historische Projecten Rijswijk. Oplage: 500. Prijs: € 17,50.

Reinildis van Ditzhuijzen bezorgt Liebesbriefe aus Lemberg

Door Casper Postmaa

Het is de droom van iedere schrijver of journalist om een archief te ontdekken dat een groot verhaal vertelt. Het overkwam de Haagse publiciste en historica Reinildis van Ditzhuijzen toen zij drie jaar geleden de opdracht aannam om aan de hand van een ongeordend archief het verhaal te vertellen over de Oostenrijkse tak van de familie Enschedé, in Nederland bekend van de drukkerij waar tot 2011 onze bankbiljetten van de persen rolden.

Op zich was dat al een aantrekkelijke klus, maar het werd nog mooier. In de kluis trof Van Ditzhuijzen een afgesloten kistje aan met een ook voor de eigenaren onbekende liefdesgeschiedenis. Een stapeltje brieven uit 1915 geschreven door Mimi Rainer (de moeder van de inmiddels overleden opdrachtgever Frederik Enschedé) en Hermann Lilienfeld. De 34 brieven vertellen meer dan het verhaal van twee mensen, het is de geschiedenis van een eeuw, die begint met de Eerste Wereldoorlog. Wenen is dan nog de hoofdstad van het Habsburgse Rijk, waar de heersers nog geen vermoeden hebben dat voor hen het einde der tijden nadert.

Midden-Europa raakt na het vertrek van de keizer op drift en voor de Joodse officier Lilienfeld breekt een lange odyssee aan, die eindigt in Argentinië. Reinildis van Ditzhuijzen volgde hem tot in de buitengewesten van het oude Habsburgse Rijk. Zij legde haar zoektocht vast in een Duitstalig boek dat deze week in de Nederlandse ambassade in Wenen is gepresenteerd: 'Liebesbriefe aus Lemberg. Eine Spurensuche um die halbe Welt'.

De naam Lemberg, het huidige Lviv in Oekraïne, is in de titel opgenomen omdat daarvandaan de meeste brieven door Lilienfeld (hij schreef er 29, zij 5) zijn verstuurd. Lemberg is emblematisch voor de verwarring waaraan Midden-Europa na 1918 ten prooi viel: vier keer is de stad van naam veranderd, even zovele malen nam deze een nieuwe

nationaliteit aan. Van Oostenrijks, naar Duits, Russisch en Oekraïens. Een 250 jaar geleden was het ook al Pools. Zeker als Jood, zoals Lilienfeld, was je nooit ergens thuis.

Het spoor

"Ik heb ongelooflijk veel van hun levens teruggevonden", vertelt Van Ditzhuijzen. "Moet je je voorstellen, dat ik het boek heb geschreven in hetzelfde appartement waar Mimi heeft gewoond, waar nog hetzelfde meubilair staat én de vleugel waar Hermann en Mimi quatermains hebben gespeeld. Ik heb het spoor van Hermann helemaal kunnen volgen en ben overal geweest. Het enige wat ontbreekt, is een ooggetuige in Argentinië, maar de kans dat we iemand zouden vinden was klein".

Bovendien diende zich onverwacht een prachtige getuigenis aan. In een archief in Saarburch vond Van Ditzhuijzen het Wiedergutmachungs-document van Lilienfeld. Een verzoek om schadevergoeding voor het leed hem aangedaan door de Duitsers. "Dan moet je opgeven wat er allemaal met je is gebeurd en wat je hebt gedaan. Dat had ik dus uit eerste hand. Een fantastische ontdekking!"

Frits en Reina Enschedé, kleinkinderen van briefschrijfster Mimi Rainer, ontvingen maandag in de ambassade de eerste exemplaren van het boek. Van Ditzhuijzen blijft voorlopig in Wenen, ze stort zich opnieuw op het archief van de familie Enschedé, haar oorspronkelijke opdracht, en overweegt een biografie over Gottfried van Swieten, zoon van Gerard van Swieten, de lijfarts van de Oostenrijkse keizerin Maria Theresia. Gottfried ontpotte zich als de mecenas van Mozart. "Je ziet, ik heb hier nog jaren werk te doen", concludeert Van Ditzhuijzen. Of er een Nederlandse vertaling komt van de 'Liebesbriefe', is nog onzeker.

'Liebesbriefe aus Lemberg'. Auteur: Reinildis van Ditzhuijzen. Uitgever: Berger Verlag. www.verlag-berger.at. ISBN 978-3-85028-707-4. Prijs: € 19,90.

Reinildis van Ditzhuijzen. | Foto: Bart Homburg